

Múzeum školstva a pedagogiky pri tejto príležitosti získalo prísľub, že rodina prof. Viery Žbirkovej venuje múzeu jej pozostalosť obsahujúcu nielen osobnú knižnicu odbornej literatúry, ale aj listinné dokumenty, fotografický a iný dokumentačný materiál, ktorý bude slúžiť záujemcom o historicko-pedagogický výskum a zároveň ako dokument o živote a diele našej poprednej historičky pedagogiky.

Podujatie uskutočnilo Múzeum školstva a pedagogiky v spolupráci s Odbornou sekciou Histórie školstva a pedagogiky SPaS s podporou Slovenskej pedagogickej spoločnosti pri SAV, nadväzujúc na tradíciu podobných podujatí z rokov 2008 až 2010, o ktorých sme v informovali Spravodaji SPaS.

Vladimír Michalička

Škola – statický element v sociálnej dynamike

Katedra predškolskej a elementárnej pedagogiky Trnavskej univerzity v Trnave spolu s Centrom pedagogického výskumu ÚVSK SAV a Metodicko-pedagogickým centrom v Bratislave po prvýkrát pozvali pedagogických odborníkov a vedcov z iných príbuzných disciplín na stretnutie pod Tatrami (Demänovská dolina, 10. – 12.10. 2011, Hotel Junior, Jasná), aby sa pokúsili identifikovať tie pohľady na školovanie, „ktoré unikajú alebo vypadávajú zo zorného uhla súčasných reformných, transformačných a školu dynamizujúcich pohybov“. Hoci nie sú súčasťou mainstreamového prúdu vied o výchove, neznamená to, že nie sú dôležité, alebo je nutné vnímať ich na hranici „extrémizmu“.

Dôvodom či už jedného alebo druhého postoja môže byť nereflektovanie faktu, že reformné a transformačné snahy sú „motivované socio-ekonomicky a politicky“ alebo sú modelované „špecifickými konceptuálnymi pohybmi vychádzajúcimi z rôznorodých diskurzov vied o výchove“. Cieľom konferencie bolo na základe exponovania tohto prepojenia „poskytnúť priestor pre analýzu celého spektra (...) imperatívov a požiadaviek, s ktorými je súčasná škola neustále konfrontovaná“, a ktoré z nej robia „priestor neustále vystavovaný novým reglementom, nárokom, kontrolám kvality, didaktickým transformáciám či spôsobom poznávania“.

Aktuálnou socio-ekonomickou a politickou snahou je napríklad akcentovanie „neoliberálnej správy školy a vzdelávania“, ktorá presahuje do rôznych úrovní školy, a preto boli vítané príspevky reflektujúce nielen úroveň transformácie obsahov vzdelávania, transformácie v rámci didaktiky, metodiky a metodológie, ale reflektujúce aj úroveň politického diskurzu či „dychtivosť“ po potrebe evalvačných nástrojov.

Konferenciu počas oboch dní otvárali plenárne rokovania a po nich sa účastníci rozdelili do paralelných sekcií, v ktorých sa českí a slovenskí výskumníci venovali napr. možnému spojeniu ideológie a telesnej výchovy (D. Masaryková), umeleckému vzdelávaniu v rôznych krajinách vrátane SR (B. Šupšáková, J. Markofová), jazykovej gramotnosti v materských školách (Z. Petrová), konštruovaniu mravnej výchovy detí predškolského veku (M. Klusák), komunikačnému prístupu vo vyučovaní cudzieho jazyka (P. Najvar, V. Najvarová), psychosomatikou hlasovej výchovy (A. Nohavová, J. Slavík), či implementačnej fidelite (J. Stará).

Ako prvý zaznel príspevok analytičky Konzervatívneho inštitútu Zuzany Zimenovej, čo malo svoj metodologický aj praktický význam – zhrnula doterajšie reformné snahy ministerstva školstva SR a pokúsila sa načrtnúť „základné línie štátnej politiky v oblasti vzdelávania, ktorá je ďalej reflektovaná v odbornej i širšej verejnej diskusii“. Táto prebieha vo viacerých vetvách a dotýka sa nielen „kľúčových problémov, na ktoré reforma školstva neustále naráža, a ktoré zatiaľ nie sú dostatočne riešené, ale aj tých, ktoré paradoxne netvorí súčasť reformných zámerov, hoci bez ich riešenia rezignuje samotný reformný koncept na potrebnú komplexnosť“. Podľa analytičky ide najmä o absentujúcu exaktnú a jednoznačnú definíciu obsahových a výkonových vzdelávacích štandardov; o spôsob, akým sa má ukončiť experimentálne overovanie inovácií a následný mechanizmus implementácie; o nedostatočný výkon štátnej inšpekcie (kontrola formálnych požiadaviek, nie metodická pomoc); o neprimerané nároky na učiteľov, popri čom ani vysokoškolská príprava nových pedagógov nereflektuje dostatočne budúce nároky tvorby a realizácie školského kurikula; o absenciu inšpiratívnych didaktických modelov; o nevhodný systém odmeňovania učiteľov, či o celkovú koncepčnú neujasnenosť v oblasti pedagogických meraní, kde sa glorifikuje celoplošné testovanie. Touto poslednou námietkou analytička iba potvrdila, že ani naša školská politiku „strašidlo“ neoliberalizmu neobchádza.

Na tento príspevok v duchu „praktického“ informovania nadviazal aj Ivan Pavlov z Metodického centra, ktorý sa venoval profesijnému rozvoju učiteľov. Uviedol, že „deformované vnímanie školskej reality ignoruje systémové a koncepčné prístupy v profesijnom rozvoji učiteľov. Diskusia o odborných otázkach neprebieha na stránkach odborných periodík, tematických konferenciách, ale pod gesciou záujmových skupín, združení, ktorým ide aj o ovládnutie trhu so vzdelávaním, posilnenie lobistických pozícií, či presadenie partiálnych záujmov“. Preto v prijatom modeli profesijného zákona vidí nielen pozitíva (motivácia vzdelávať sa), ale aj negatívnu stranu „naháňania kreditov“ (vyplývajúcu zo stavu nízkych funkčných platov), či spochybňovanie dokladov kontinuálneho vzdelávania. Riešením je podľa neho zatraktívnenie učiteľskej profesie cez posilnenie akademických spôsobilostí (pregraduálne štúdium),

profesijného rozvoja počas celoživotnej profesijnej dráhy a kompetencia systematickej sebareflexie. Je potrebné rozlíšiť profesijný rozvoj od kariérneho systému, v ktorom je treba definovať požiadavky na profesijné kompetencie učiteľov. Nie je však domovom autorom používaných pojmov biznis a manažment?

Plenárne rokovanie prvého dňa uzavreli fundovaní zástupcovia oboch pohlaví: Oľga Zápotočná vysvetlila, kde sa vzal pojem „občianskej gramotnosti“. Uviedla, že lingvista a profesor angličtiny H. Milner „svojimi analýzami (...) ukazuje, že významným určujúcim faktorom úrovne občianskej participácie v spoločnosti je schopnosť škôl a ďalších spoločenských inštitúcií systematicky produkovať a rovnomerne distribuovať vysokú úroveň gramotnosti populácie. Podstatné rozdiely medzi krajinami s vysokou a nízkou úrovňou občianskej participácie nachádza práve v tom, do akej miery vzdelávacie systémy prispievajú k rozvíjaniu čitateľských návykov, funkčnej čitateľskej gramotnosti a následnej informovanosti občanov, ako podmienok aktívneho a kompetentného občianskeho rozhodovania a konania“. Občianska uvedomelosť nemusí znamenať nutnosť robiť zo školy miesto „rekonštrukcie spoločnosti“, ale môže byť výsledkom kvalitného klasického všeobecného vzdelania.

Stanislav Štech bránil školu ako inštitúciu, ktorá disponuje istým pátosom vďaka „vedomiu zakladateľského aktu a vedomiu sociálnych aj symbolických funkcií“, pretože práve jej inštitucionalizovanosť je „terčom útoku neoliberalnej politiky“. Škola je vnímaná ako „agentúra vzdelávacích služieb“, ale „aký je duch školy, keď jeho etikou už nie je inštitúcia, ale len súbor efektívnych postupov k dosahovaniu výkonových cieľov“?

Plenárne rokovanie druhého dňa patrilo výhradne českým výskumníkom (T. Janík, J. Slavík, P. Knecht, P. Najvar, M. Kučera, D. Greger), ktorí dokázali, ako ďaleko je česká pedagogika, resp. ako za ňou tá slovenská zaostáva. Z troch príspevkov, ktoré zazneli, je možné to dokladovať najmä tým, ktorý sa venoval metodológii výskumu implementácie kurikulárnej reformy (prvých štyria vyššie spomenutí). Autori prezentovali, ako je možné podchytiť nimi formulovaný hlavný problém určenia začiatku a konca kurikulárnej reformy a širší proces vzdelávacej transformácie cez rôzne modely transformácie (Fullan, Birzea, Kotásek). Pokúsili sa tiež ukázať, ako je možné výskumne „podchytiť“ fázu implementácie, pretože ak sa táto podcení, vystavujeme sa „riziku, že reformné idey sa do praxe očakávaným spôsobom nepremietnu“.

A tak nielen oni v rámci pléna, ale aj ich ďalší kolegovia či dokonca aspiranti, prezentovali v sekciách závery z výskumov na témy, ktoré sa u nás ešte ani nenastolujú, resp. veľmi pomaly a málo intenzívne. Celkovo bolo vypočítaných 45 príspevkov, ktoré následne prešli recenzným konaním

a niektoré z nich budú uverejnené v konferenčnom zborníku. Ten sa môže stať inšpiráciou pre výskumné smerovanie tých, ktorí v sebe cítia potenciál dosiahnuť úroveň českej pedagogiky.

Zuzana Danišková

Nový medzinárodný výskum mládeže MyPlace

Už tradične sa uskutočnil seminár venovaný problematike interdisciplinárneho výskumu mládeže v termíne, ktorý má všetkým pedagogickým pracovníkom pripomenúť úlohu mládeže v revolučných premenách našej spoločnosti. Usporiadala ho Iuventa – Slovenský inštitút mládeže dňa 16. novembra 2011 vo svojich priestoroch na Búdkovej ceste. Seminár sa konal pod patronátom troch vedeckých spoločností: Slovenskej sociologickej spoločnosti pri SAV, Slovenskej pedagogickej spoločnosti pri SAV a Slovenskej spoločnosti pre regionálnu politiku pri SAV.

Stretnutie vedeckých spolupracovníkov s odborníkmi pre prácu s mládežou vytvorilo priestor na diskusiu o aktuálnych výsledkoch výskumu o dobrovoľníctve (A. Brozmanová Gregorová, J. Miháliková) v súvislosti s uzatvorením kampane Európskeho roka dobrovoľníctva na Slovensku.

Na seminári vystúpilo viaceré referujúcich na rozličné témy, ktoré súvisia s mládežníckymi výskumnými projektmi IUVENTY. Výsledkom výskumu o autonómii mládeže sa venovala Lívia Nemcová (vedúca projektu) z UMB v Banskej Bystrici. O koncepcii empirického výskumu vidieckej mládeže referoval P. Barát (SPU v Nitre). Informáciu o priebehu výskumu multikulturality na Slovensku s prihliadnutím na nové skupiny imigrantov poskytol R. Štefančík (UCM v Trnave).

Osobitnú pozornosť venovali účastníci diskusii na tému „Demokracia a tiene totalitarizmu a populizmu: európske skúsenosti“, ktorú vo svojom informatívnom vystúpení o novom medzinárodnom európskom projekte MyPlace prezentoval L. Macháček.

MYPLACE je výskumný projekt FP7 financovaný v rámci výzvy Spoločenské a humanitné vedy za rok 2010, „Demokracia a tiene totalitarizmu a populizmu: európske skúsenosti“. Spája konzorcium 16 výskumných inštitúcií zo 14 európskych krajín, ako aj 14 zainteresovaných verejných inštitúcií (múzeá, mimovládne organizácie, archívne a dokumentačné strediská).

Koordinátnou inštitúciou je Univerzita vo Warwicku, koordinátorkou Hilary Pilkingtonová. Partnermi v projekte sú: Manchesterská metropolitná